

VALENCIÀ I CATALÀ COMPARATSJOSEP M^a. GUINOT GALAN

- I. DIFERENCIES MORFO-SINTACTIQUES
- II. MORFOLOGIA DEL VERP
- III. SINTAXIS DEL VERP
- IV. L'ADVERBI
- V. PREPOSICIONS
- VI. CONJUNCIONS
- VII. SINTAXIS ORACIONAL
- VIII. LES DIFERENCIES LEXICALS
- IX. COLOFO

I. DIFERENCIES MORFO-SINTACTIQUES

No es tracta, com indica el títol d'aquesta conferència, de fer un estudi complet de les diferències que hi ha entre les llengües valenciana i catalana, sinó de les principals diferències morfo-sintàctiques, o siga, en lo que actualment i en sentit estricte se diu "Gramàtica".

Els lingüistes defineixen la Gramàtica com el sistema de mitjans d'expressió, comprènent en ella la morfologia i la sintaxis, deixant fora la lexicografia, o ciència de les paraules. La Morfologia tracta de les diverses categories de paraules (substantius, adjectius, pronoms, etc) i de les diverses formes de flexió (declinació, conjugació). La Sintaxis té per objecte les "funcions" que realitzen les unitats lingüístiques. D'aquesta manera, Morfologia i Sintaxis se repartixen respectivament les formes i les funcions. Però aquesta distribució és molt il·lusòria, perquè en la pràctica és difícil separar una cosa de l'altra. Separar la lexicologia de la Gramàtica tampoc és lògic (per la necessitat de reconèixer en moltes paraules una funció gramatical o equivalent a ella), però estan tots d'acord en que lo més pràctic és prescindir d'ella en un tractat gramatical. Per lo tant, prescindim de la lexicologia, com també de la formació de les paraules, de la Fonetica (la qual li dona ja les paraules fetes a la Morfologia) i de la Ortografia, que no és més que l'expressió dels sons de la llengua i la seua part més perifèrica. La Fonetica, per altra part l'hem estudiada en nostre modest tractat de FONETICA DE LA LLENGUA VALENCIANA, publicat per València 2000, i l'Ortografia no presenta problemes a partir de la seua normalització per l'Acadèmia de Cultura Valenciana.

Ans d'entrar en matèria és necessari justificar el tema, perquè hi ha qui diu que català i valencià tenen la mateixa Gramàtica, per cert apoyant-se en una frase del P. Fullana.

L'apòstol de la llengua valenciana i màxima autoritat en ella, el P. Fullana, en el proleg

d'un treball premiat en els Jocs Florals de Valencia (1909) diu lo següent: "Escriure totes les característiques catalanes usades dins del Regne de Valencia, equivaldria a escriure una gramàtica catalana i posar en la portada: Gramàtica valenciana".

¡Hi ha que vore lo que s'ha abusat d'esta frase per a negar-li al valencia el dret a tindre una gramàtica propia!. Naturalment, si la gramàtica no conté mes que allo en que coincidixen valencià i català, sera lo mateix dir gramàtica valenciana que catalana: la frase del P. Fullana té una explicació. (Tal volta no havia en ella mes que unes paraules falagueres per a l'Ajuntament de Barcelona, entitat donant del premi al referit tema). Igualment seria possible un canvi de noms entre dos gramàtiques d'atres llengües, si es fera una gramàtica purament de coincidències. Atra cosa totalment distinta haguera segut si el tema s'havera redactat "característiques catalanes NO usades en el Regne de Valencia". Entre el català i el valencia, com entre totes les llengües romaniques, es precis que hi hagen moltes coincidències, per ser totes elles derivades del mateix tronc llingüístic, pero lo que compon per a la identificació d'una llengua no es lo que te de comu ab una atra, sino lo que te de propi i característic o diferenciatiu. La prova de que el P. Fullana creia en l'identitat de la Gramàtica valenciana i de que no va dir aquella desafortunada frase en el sentit que li donen els malevols, es el fet (que te mes força que les paraules) de que despres d'aixo va compondre la seua Gramàtica de la Llengua Valenciana, en la que si que figuren les característiques que la diferencien de la gramàtica catalana, i que nosatres farem constar en part en el present escrit.

Feta l'anterior digressió, que nos pareixia necessaria, podem entrar ya en materia.

La llengua valenciana, com totes les llengües, compren tres nivells o plans fonamentals: el fonològic, el morfo-sintàctic i el lexical, tots ells intimament relacionats, formant unas a manera de cercles concèntrics, en mutua dependència, i tots ells importants. L'element mes important, evidentment, es el fonològic, ya que la fonètica es lo que radicalment diferencia unes d'atres les llengües romaniques. pero deixant de costat la Fonètica i la Lexicologia, encara queda un marge de punts de la llengua, que constitueixen l'objecte d'estudi de la Gramàtica, i en el que les diferències entre dos llengües, ben estudiades, poden refermar la seua constitució diferenciada. Eixa es la faena que hem mampres a l'estudiar les diferències morfo-sintàctiques entre les llengües valenciana i catalana.

Per a major garantia d'objectivitat en l'exposició d'estes diferències, compararé el català segons la preceptiva de l'Institut d'Estudis Catalans, tal com se conté en les gramàtiques de Pompeu Fabra, de Antoni Mª Margarit i en la del col·lectiu "MARVA", una de les mes acreditades en Catalunya. Per al valencià nos serviré, com a punt de referència, de la Gramàtica del P. Fullana, completada pel parlar del poble valencia mes cult, cosa normal tractan-se d'una llengua viva. Mentres anem pel camí, nos abstindrem de fer cap judici de valor. Al final de la carrera sera el moment de parar-se a reflexionar si entre el català i el valencià, a mes de les radicals diferències fonètiques hi ha o no una gramàtica totalment diferent en morfologia i sintaxis.

Es natural que entre la gramàtica catalana i la valenciana hi haja moltes coincidències, com les hi ha entre cadascuna d'estes llengües i el castellà, portuguès o italià. Per una part, el llenguatge es la manifestació -i com el vestit- del pensament, i per tant, te que anar sempre darrere de la lògica. En efecte, les gramàtiques neo-llatines són revestiment del pensar greco-romà, fins al punt de que es podria parlar d'una gramàtica general de les llengües neo-llatines. Per això és tan fàcil la traducció d'una llengua ad altra dins de la família neo-llatina. Eixa similitut entre les gramàtiques i entre les llengües és tan major quant més nos remontem als orígens, o siga, al llatí vulgar. Però, per altra part, a partir del llatí, hi ha una evolució diferent en cada país, dels que es repartixen l'herència del llatí, evolució que s'estudia en la Gramàtica històrica, que també pot ser "comparada". Nosaltres no anem a fer eixe estudi històric, sinó que nos limitarem a pendre les dos llengües, que comparem en son estat actual i, empíricament, ascendirem al descobriment de sa respectiva normativa diferenciada.

No volem començar les diferències pel nom de les lletres: efa, ela, ema, ena, erra, en català, quan en valencià diem efe, eme, ene, erre, esse, perquè esta diferència nos pareix poc relevant.

Mètode a seguir:

Repasarem una a una les parts de l'oració, estudiant juntament morfologia i sintaxis, donant al verb un tractament especial, per raó de la seua importància en la formació de les oracions, sobre tot de l'oració composta.

A. EL SUBSTANTIU

L'estudi del nom substantiu comprén l'anàlisi del gènere i del nombre.

1. El gènere.- El gènere es conserva el mateix, en general, en totes les llengües romàniques: el que tenien en llatí. No obstant açò, notarem algunes diferències entre el valencià i el català.

-El català forma el femení de hereu, jueu, Andreu, etc. en hereva, jueva, Andreva;

-El valencià, en hereua, jueua (o judia), Andreua, etc.

-El català diu o escriu duquessa, princesa, baronessa; el valencià (excepte "l'apichat"), duquesa, princesa baronesa, alcaldesa, etc.

-Hi ha un lot molt surtit de noms abstractes que el català té com femenins, tots ells

acabats en -OR, que en valencià antic també ho eren, però que no ho són en la actualitat. Són estos: amor, ardor, color, dolor, error, sopor, temor, valor, estupor, rencor, (català, rancor) rigor, rubor.

-Hi ha substantius de diferent gènere en valencià i en català:

a) Masculins en català i femenins en valencià.

català: la arada

Valencià: el aladre.

Molts noms d'ofici o professió, en català van terminats en A, sent masculins, mentre que en valencià acaben en E. *Català*: el maquinista, el periodista, el caixista, etc. Valencià: el maquiniste, el periodiste, el caixiste.

2. El número.- Hi ha també diferències en quant al número.

No farem menció de la diferència que hi ha en el tracte del plural dels noms que en singular acaben en R, la qual perden en català en el plural, perquè la diferència queda dissimulada per l'ortografia.

català: carrés, papés, retós.

Valencià: carrers, papers, retors.

Hi ha paraules terminades en E atona en singular, que passen al plural en català afegint una sola S, i en valencià, com en època clàssica, afegint NS.

català: homes, joves, orfes, termes

Valencià: homens, jovens, orfens, termens.

Noms que en català fan el plural en OS, perden la O en valencià

català: boscos, gustos, presupostos, etc

Valencià: boscs, gusts, presuposts.

Noms masculins terminats en català en E i en plural en ES, i en valencià en O i OS respectivament.

catala: generes, quadres, modes, metres, litres, quilometres,

Valencià: generos, quadros, litros, quilometros, etc

Noms que en valencià acaben en OS i en català suprimixen la O

Valencià: gojos, desijos, passejos

catala: goigs, desigs, passeigs, (no solen pronunciar la S final)

Noms que en singular en valencià terminen en dos consonants, i als que en plural s'afeg una S; en català en singular s'afeg una E eufònica, que es conserva en plural.

Valencià: assunt, cult

catala: assumpte / assumptes, culte / cultes

B. L'ADJECTIU

Resumint, direm que els adjectius, en quant al plural, presenten els mateixos fenòmens que els substantius.

Catala	Valencià
<i>millos, pijos</i>	millors, pijors
<i>ariscos, vistos, foscos</i>	ariscs, vists, foscs
<i>comodes, omnimodes, vagues</i>	comodos, omnimodos, vagos
<i>cultes, presumptes</i>	cults, presunts
<i>roigs, migs, lleigs</i>	rojos, mijos, llejos

1. Adjectius i pronoms possessius.- S'observen diferències d'ordre morfològic i sintàctic.

En el femení, tant en singular com en el plural de adjectius i pronoms personals:

catala: meva, teva, seva, meves, teves, seves

Valencià: meua, teua, seua, meues, teues, seues

Us de les formes possessives mon, ton, ma, ta, sa, etc.

En català, us restringit.

En valencià, sense cap limitació

Prohibició en català de l'ús de l'article neutre LO, sempre, i per tant davant dels pronoms possessius. En valencià, ús normal de l'article neutre LO davant d'eixos pronoms: lo meu, lo teu, lo seu, lo nostre, lo vostre, lo d'ells.

2. Adjectius demostratius.- Diferències morfològiques i sintàctiques.

En català s'usen els adjectius arcaics composts aquest, aquesta, aquestos, aquestes, aqueixos, aqueixes. En valencià totes aquestes formes estan considerades com arcaïques i fora d'ús, emprant en el seu lloc les formes: est o este, aix o aixé, aixà, aixos, aixes.

En català no està clara la distinció entre aquest i aqueix. En valencià no pot haver-hi confusió entre este o aixé.

3. Adjectius numerals.- Se presenten notables diferències en cardinals, ordinals, partitius i col·lectius.

a) Cardinals

català: vuit, disset, divuit, dinou, seixanta, vuitanta, dues-centes, milio, bilio, etc

Valencià: huit, désset, díhuit, déneu, xixanta, huitanta, dos cents, millo, billo, etc.

b) Ordinals

català: usa les formes d'origen popular: cinqué, sisé, seté, vinté,

Valencià preferix les formes cultes tretes directament del llatí: quint, sext, septim, octau, non, decim, undecim, vigesim, etc.

c) Partitius i col·lectius

català: meitat, miler (decim, centèsim, mil·lèsim ab S sonora)

Valencià: mitat, miller o millar (decim, centèsim, etc. ab S sorda).

4. Adjectius quantitius.- Hi ha diferències morfològiques i sintàctiques.

En català tenen plural noms com prou, massa i força (prou, masses, forces)

En valencià, prou i massa son invariables, i força no existix en el lexic ni com adjectiu ni com adverbi.

Sintàcticament en català l'ús dels quantitatius varia molt, segons vagen en o sense preposició. Posaré alguns exemples per a que es veja la diversitat.

Construcció catalana	Construcció valenciana
<i>quant pa</i>	quant de pa
<i>fa molt fret</i>	fa molt de fret
<i>menge molta chocolata</i>	menge molt de chocolate
<i>cullen tant blat com en casa</i>	cullen tant de blat com en casa
<i>tenim poc vi</i>	tenim poc de vi
<i>bastant de visites</i>	bastantes visites
<i>ja n'has comprades força</i>	ja n'has comprades moltes
<i>quanta de neu</i>	quanta neu
<i>portava menys de maletes</i>	portava menys maletes

5. Adjectius indefinits.- Diferències morfològiques

català: altre, altra, altres; abdues, nombros, nombrosos/es.

Valencià: atre, atra, atres, les dos, numerós, numerosos, etc

6. Atres adjectius.- No existixen en valencià certes prohibicions de la normativa catalana sobre l'ús de mateix, demes, varis.

C. L'ARTICUL DEFINIT

Diferències morfològiques i sintàctiques:

1. El català no usa l'article neutre LO. El valencià el té com un enriquiment i fa usabondos d'ell.

2. El català llatí ha proscriu l'article masculí en les formes LO i LOS. El valencià els manté vius al costat de EL i ELS (En algunes comarques, com en el Maestrat, són les formes usades habitualment : lo sinyó retó, los joves)

Per a que es veja el distint ús sintàctic d'estos articles posaré alguns exemples:

Construcció catalana

No sabia com eres d'animal
¿Saps el que he pensat?
Ara serviran el atre
Vine el mes aviat que puguis
El que es maravillos d'aquesta persona

Construcció valenciana

No sabia lo animal que eres
 ¿Saps lo que he pensat?
 Ara serviran lo atre
 Vine lo mes pronte que pugues
 Lo maravillos d'esta persona

Resumint: en valencià es pot usar l'articul neutre:

- a) davant d'un adjectiu: lo bo del cas
- b) davant d'un pronom: lo meu, lo teu, lo seu
- c) davant d'un adverbi: lo pronte que has vingut
- d) davant de tota una oració: va fer lo que li van manar.

Tots estos giros estan prohibits en el català normatiu.

A més, en valencià sol ser incorrecte posar l'articul davant de noms propis (No direm "la Maria, el Jordi"). Tampoc s'usa ja anteposar En o Na als noms propis d'home o dona, respectivament (No diem ja En Josep o Na Monserrat) En català s'acostuma fer lo contrari.

D. EL PRONOM PERSONAL

Existixen en este punt diferències morfològiques i sintàctiques:

1) Morfològicament, hi ha que notar l'ús en català de JO i US (primera persona del singular i segona del plural) quan en valencià estes formes estan representades per YO i VOS.

Igualment, s'ha d'observar la preferència del nostre poble per NOS en relació a ENS, la única forma, esta última, usada pel català

2) Molt important és l'absència en valencià del pronom reflexiu HOM propi del català. En valencià en son lloc s'usen indistintament SE o ES (No se dirà "jo us desijo", sino "yo vos desige"; ni tampoc "hom diu per tot arreu" sino "se diu o es diu per tot arreu").

3) En quant a diferències sintàctiques, indicarem les següents:

a) En valencià es pot dir, referint-se a persones o coses, A ELL o D'ELL, en català, quan es refereix a coses, hi ha que valdrien d'algun rodeig per a evitar-ho. Exemples:

Valencià: tornem a parlar d'ell (d'algun assumpte)

català: en tornem a parlar.

b) En català hi ha frases com "davant meu, davant teu, darrere meu, darrere teu", desacostumades en valencià. (En valencià direm: darrere o davant de tu o de mi. Igualment, en català es pot dir "això és fet meu, o pintat meu"; en valencià s'ha de dir "això està fet per mi o pintat per tu".

c) En català el tractament corrent és "VOS";

En valencià, VOSTRE

d) El català està usant constantment el pronom adverbial HI el qual sobra quasi sempre en valencià.

català: ¿Que no hi és?

Valencià: ¿Que no està?

Més avant direm quan el valencià usa el pronom HI cosa que ocorre en contades ocasions.

E. EL VERB

En el verb és on les diferències entre català i valencià són més grans, per lo que farem un examen més detallat.

II. MORFOLOGIA DEL VERB

1.- Les diferències comencen ja en la nomenclatura.

En *català*: mode, nombre, perfect, imperfect, plusquamperfect

En valencià: modo, numero, perfecte, imperfecte, plusquamperfecte

Es tan diferent la conjugacio valenciana de la catalana que, per donar una idea completa, hauriem de recorre les conjugacions regulars e irregulars des del principi al fi: seria interminable. Nomes farem mencio de les diferencies generals que constitueixen cadascu dels temes de la conjugacio.

2.- No sé si val la pena mencionar el fet de que les gramatiques catalanes fan un sub-grup de la conjugacio regular, que no el te la gramatica valenciana, porque esta particularitat no la considerem relevant. A saber, la segona conjugacio es catala te un sub-grup ab l'infinitiu en -ER tonica, la E de la qual en catala es oberta, quan en valencià es tancada.

Valencià: saber, soler, voler, valer (valdre), haver, poder, en E tancada

catala: saber, soler, voler, valer, poder, en E oberta

3.- A la terminacio de la 1^a persona del singular del present d'indicatiu, en catala en -O, li correspon en valencià una terminacio en -E, o la perdua de la vocal final, en la generalitat de la regio.

catala: canto, perdo, temo, sento, serveixo, dormo

Valencià: cante, perc, tem, sent, servixc, dorc.

4.- Hi ha infinitius que tenen distinta forma en catala que en valencià.

catala: tenir, venir, veure i sos composts

Valencià: tindre, vore, etc.

5.- En el present de subjuntiu, a una A o E valenciana, correspon en catala una I o una E.

Valencià: prengue, prengues, prenga, prengam, prengau, prenguen

catala: prengui, prenguis, prengui, prenguem, prenguen, prenguin.

6.- El mateix fenomen reapareix en l'imperatiu plural

catala: prenguem, prengueu, prenguin

Valencià: prengam, prengau, prenguen

7.- En l'imperfecte de subjuntiu, les formes lliteraries valencianes generalisades (excepte en la zona llimitant en Catalunya) son les en -ARA, -ERA o -IRA, totes les demes son arcaiques o dialectals.

Formes valencianes: en -ARA: cantara, cantares, cantara, etc

en -ERA: temera, temeres, temera, et.

en -IRA: partira, partires, partira, etc.

Formes totes extranyes al catala lliterari.

Formes catalanes: en -ES: donés, donessis, donés, donessim, donessis, donés. Rebés, rebessis, etc.

en -IS: sofris, sofrisis, sofris, sofrissim, sofrissiu, sofrissin.

NOTA.- Hi ha una forma valenciana antiga, que es conserva com a dialectal, la qual té un imperfecte de subjuntiu en -ES o en -IS, distinta del catala. En -IS: sofrisses, sofrisseu, sofrissen.

8.- Diferencia en la formacio dels temps composts (apart les diferencies que naixen de l'ús del verp auxiliar SER o HAVER). En la veu passiva el valencia forma els temps ab el verp SER i el catala ab el ESTAR.

Catala	Valencia
<i>he estat convidat</i>	he segut convidat
<i>havia estat convidat</i>	havia segut convidat
<i>hagui estat convidat</i>	hagui segut convidat
<i>hauré estat convidat</i>	hauré segut convidat
<i>etc...</i>	<i>etc...</i>

A. PARTICULARITATS FONETIQUES DE LA 1ª CONJUGACIO

Com no figuren en el tractat de Fonetica, creem convenient posarles aci, per a que es vegen les diferencies que hi ha, en certs punts, entre el valencià i el catala, originades per la conjugacio. Com es llogic, no farem esment de les diferencies que resulten de la pronunciacio en U de les O atones, aixina com de la pronunciacio per la vocal neutra E catalana de les vocals atones A i E, fet general que se propaga a tota la fonetica catalana. Apart d'aixo, hi ha atres diferencies entre valencià i catala, que son les que volem fer notar. Dir-les totes seria molt entretingut. En direm algunes:

1.- La E neutra catalana, en el curs de la conjugacio passa a E oberta, pero no en valencià, en els casos següents:

- a) en els verps acabats en -EAR, com crear (creeu)
- b) en els verps terminats en -EJAR, com envejar (envegen)
- c) en els verps en -EGAR, com combregar (combreguen)
- d) en els verps derivats de noms que en catala tenen E oberta i en valencia E tancada (seques)
- e) en un grup determinat de verps com pecar, vedar, remeiar, veremar, semblar, arrencar (en valencià arrancar), trencar, pescar (en valencià, peixcar), abeurar, etc.

2.- Els verps que tenen una O atona pronunciada en catala U, son innumerables. Citarem tan sols uns eixemples: adobar, sofocar, poder, escolar-se, redolar (escrit rodolar), colgar, escoltar, escombrar, sopar, evaporar, destorbar, corcar-se, formar, etc.

En valencià pronunciats tal com estan escrits.

En catala pronunciats: supà, adubà, sufucà, pudé, escular-se, rudulà, escumbrà, evepurà, desturbà, curcar-se, furmà, etc.

B. PARTICULARITATS MORFOLOGIQUES I SINTACTIQUES DE LA 2^a CONJUGACIO

La majoria dels verps de la segona conjugacio son irregulars, generalment ab alteracions del radical, de les desinencies o del participi. Ara be, eixes alteracions son distintes en valencià i en catala, en moltes ocasions. D'elles, unes afecten al radical, atres a canvis fonetics diferenciats. En senyalarem alguns, i repetirem atres, per a una major sistematizacio.

a) Infinitius diferents.

catala: neixer, treure, veure, tenir, venir

Valencià: naixer, vore, tindre, vindre,

Apart, els verps catalans, que no té el valencià, o els valencians, que no té el catala, com els catalans sure, asseure, ensopegar, i els valencians sentar-se, entropegar, etc.

b) Verps que en la 1ª persona del singular del present d'indicatiu en catala acaben en vocal, i en valencia en consonant.

catala: temo, perdo

Valencià: tem, perc.

c) Verps que en el tema de present, en catala tenen el dígraf SC (el qual se traslada als temps derivats del sistema de present) pero en valencià el tenen en XC.

catala: visc, cresc, cresques, visques

Valencià: vixc, creixc, creixques, vixques.

d) Verps que en valencià tenen E tancada, i en catala la tenen oberta: coneixer, pareixer, mereixer, vencer, ofen, depen, suspen.

e) Intercalacio en catala d'una I antihiatica entre l'arrel i les desinencies, en determinades formes verbals, fenomen que en valencià es sols un localisme.

catala: caiem, caieu, creiem, creieu,

Valencià: caem, caeu, creem, creeu, etc.

f) Presents de subjuntiu velarisats en valencià, i no en catala, o no ho estan en el present d'indicatiu.

Valencià: perga, pergues, creixca, creixques, etc.

catala: perdi, perdis, creixi, creixix, etc.

g) Algun participi catala inusitat en valencià, com rigut, per rist.

h) Futurs i condicionals diferents, per ser diferent el tema d'a on procedixen.

Valencià: voré, voria

catala: veuràs, veuries, etc

i) Verps en radical en NY, la qual en valencià es conserva, i en catala es convertix en N.

catala: planguí, plangui

Valencià: planyguí, planyga.

j) La terminació de la segona i tercera persona del plural del subjuntiu i imperatiu de la segona conjugació, en català en EM i EU; en valencià, es en AM i AU

català: vinguem, vingueu

Valencià: vingam, vingau.

C. PARTICULARITATS MORFO-FONÈTIQUES DE LA 3ª CONJUGACIÓ

a) El valencià conserva major nombre de verbs purs de la tercera conjugació que el català. Per exemple,

el valencià diu gruy, muny, cruix, lligc;

el català diu grunyeix, munyeix, llegeixo (pronunciat "llegeixu")

Pel contrari, verbs que en català només conserven la forma pura, en valencià tenen les dos formes, la pura i la incoactiva. Per exemple:

català: acut, presum, consum;

valencià: acudix, presumix, consumix.

b) Diferència fonamental és l'ús en català del increment EIX en els verbs incoactius, quan el valencià usa IX. Per exemple

català: converteix, pateix, serveix, etc

valencià: comvertix, patix, servix.

c) Hi ha detalls diferents en alguns verbs purs, com per exemple ,

català: obre, omple

valencià: obri, ompli

d) Participis passats diferents. Per exemple

català: sofert, establert, omplert, complert, suplert;

valencià: sofrit, omplit, complit, suplit.

e) Canvis de conjugacio: En valencià al costat de amansir, amansar; acovardir, acovardar; espessir, espessar.

D. PARTICULARITATS EN VERPS IRREGULARS

1. Segona conjugacio. Velarisacio en català i no en valencià (excepte en zona dialectal).

català: sapiga, sapigues, capiga, capigues

valencià: sapia, sapies, capia, capies.

2. En català existencia de una I antihiatica ab diftong tematic (vocal mes U), que no està en valencià.

català: veiem, veieu

valencià: veem, veeu

3. Verps irregulars de la tercera conjugacio en tema diferent en el present de subjuntiu.

català: culli, cullis, culli, etc.

valencià: cullga, cullgues, cullga, etc

El mateix fenomen en imperatiu

català: culli

valencià: cullga.

Els fenòmens de velarisacio del radical son molt freqüents en valencià, sense correspondencia en català. Eixemples en els verps cosir, tossir, eixir, etc

català: tusso, tussi, cuso, cusi, cusis, eixo, eixi, etc Imperatiu cusi

valencià: tusc, tusca, tusques, cusc, cusca, cusques, etc.

III. SINTAXIS DEL VERP

Les sintaxis valenciana i catalana, al costat de moltes coincidències, com es natural que'n tinguen, tenen moltes divergències de les quals vorem algunes a continuació.

1. El valencià posa la preposició A davant del complement directe del verb en molts casos en els quals no ho permet el català. Per exemple:

català: he vist mon pare, he vist la Maria, Cesar vencé Pompeu, ¿estimes algu? ¿qui has vist?, busco el meu criat, he vist el ministre.

2. La preposició A en català s'ampria per a indicar el lloc a on s'està, inclús davant de nom propi: en valencià en estos casos s'usa la preposició EN

català: viuen a Galícia, això ha passat a València

valencià: viuen en Galícia, això ha passat en València

3. Els verbs que indiquen companyia, en català porten la preposició AMB, extranya al valencià, el qual porta la preposició EN en llenguatge parlat i AB en llenguatge literari

català: vaig amb un amic

valencià: vaig en un amic

També es contruïxen en valencià ab EN o AB, i en català en AMB, els verbs que indiquen relació d'instrument o mig del qual u se val

català. arruixar amb una galleda, adornar amb flors, ferir-se amb el ganivet, rodejar amb la mà

valencià: arruixar en un poal, adornar en flors, ferir-se en el gavinet, rodejar en la mà

Igualment diferixen frases que indiquen modo o manera i els verbs que indiquen comparació.

català: amb prudència, amb bons modes, amb altres termes

valencià: en prudència, en bons modos, en altres termes

4. El valencià distingeix molt bé entre ser i estar . En català s'usa el verb estar per ser o viceversa, en moltes ocasions

català: ja hi som aquí, he estat nomenat secretari

valencià: ja estic aquí, he seguit nomenat, secretari

5. Molts verbs en català van seguits de la preposició DE i no en valencià. Exemples: acordar, aconsellar, assajar, decidir, deliberar, desdenyar, desijar, esperar, exigir, jurar, oferir, permetre, pregar, pretendre, procurar, resoldre, suggerir, etc.

català: m'agradaria de veure el fill

valencià: m'agradaria veure al fill

6. En valencià (ab precedents clàssics) es pot posar la contracció AL davant de l'infinitiu. En català es faig d'eixa construcció, posant en son lloc EN

català: en vindre, pel camí he trobat un amic.

valencià: al vindre, pel camí he trobat a un amic

7. En català s'introdueix una oració impersonal per mig del reflexiu HOM, cosa que no fa mai el valencià, que usa en son lloc SE o ES.

català: hom ha de fer-se correr la veu; hom reconeix

valencià: s'ha de fer correr la veu; es reconeix o se reconeix

8. En català no es permet l'ús de l'article davant de l'infinitiu mentre que en valencià és usual.

català: correr massa és el que t'ha perdut

valencià: el correr massa és lo que t'ha perdut

9. En valencià es precisa el valor momentani o perfectiu del verb quan la frase porta el verb auxiliar davant d'un participi, cosa que no distingeix bé el català.

català: el bou ha estat mort pel torero (pronunciat toreru)

valencià: el bou ha seguit mort pel torero (acció momentània).

10. El català usa en molta freqüència el giro compost TOT i el participi de present o gerundi. Esta construcció no s'usa en valencià.

català: tot content, tot rient, tot parlant.

valencià: content, rient o parlant encara

11. El català fa concertar el participi passat, que entra en una frase perifrística en tots els casos. El valencià no sol concertar-lo quan el participi passat es masculí i plural, referit a un pronom.

català: no els he poguts vendre

valencià: no els he pogut vendre

IV. L'ADVERBI

A. ADVERBIS DE LLOC

Català	Valencià
<i>aquí</i>	ací (dialectal, aquí) enlloc
<i>enlloc</i>	en algun lloc o en cap lloc
<i>deçà i dellà</i>	d'ença, d'enlla (cap aquí, cap allà)
<i>lluny</i>	llunt (renegament, lluny)
<i>sota, dessota</i>	baix, baix de
<i>dintre, endintre, endins</i>	dins, per dins
<i>enfora</i>	fora, per fora, afora
<i>rere, darrera, enrera</i>	arrere, cap arrere, cap a darrere
<i>endavant</i>	davant, cap avant, per davant
<i>endarrera</i>	cap a rere, darrere
<i>al davant, al darrera</i>	davant, darrere
<i>al damunt, a dalt, a baix</i>	damunt, dalt, baix

B. ADVERBIS DE TEMPS

Català	Valencià
<i>aleshores</i>	entonces (diccionari de Escrig) en aquell moment, ara
<i>de jorn</i>	ben demati, de matinet
<i>mai no</i>	no mai
<i>avui</i>	hui (avui, dialectal)
<i>d'hora, aviat</i>	pronte, molt de mati

<i>de nits</i>	de nit
<i>de part de vespre</i>	cap a de nit, etc
<i>al cap vespre</i>	al fer-se de nit
<i>a la tarda, cap al tard</i>	a la vesprada, al final de la "vesprà"
<i>a entrada de fosc</i>	a boqueta de nit, al fer-se de nit
<i>entre dues llums</i>	entre dos llums
<i>al foscant de la nit</i>	al fer-se fosc o al fer-se de nit
<i>un cop, un pic</i>	una volta, una vegada
<i>dema passat</i>	despus-dema
<i>dema passat l'altre</i>	despus-dema l'atre
<i>abans d'ahir</i>	despus-ahir
<i>mentre</i>	mentres
<i>en l'endemig</i>	en mig, en l'entre mig

Tambe es distint el modo de contar les hores.

catala: dos quarts de nou

Valencià: les huit i mija

C. ADVERBIS DE MODO

Catala	Valencià
<i>aixi</i>	mes freqüent, aixina (tambe aixi)
<i>endebades</i>	debades
<i>dempeus</i>	de peu, dret

Entre les locucions adverbials mes freqüents son:

Catala	Valencià
<i>a balquena, a betzef</i>	en abundancia
<i>a la babalà</i>	al tum, tum; a l'animalà
<i>a la valenta</i>	en totes les forces
<i>a rosegons</i>	a rastres, a rastrons
<i>amb prou feines</i>	en bastants esforços
<i>amb un girar d'ulls</i>	en un girar d'ulls
<i>amb un xic mes</i>	en un poquet mes
<i>de bursada</i>	sense perseverancia
<i>de cap i volta</i>	sens avisar
<i>de cop sobte</i>	de repent
<i>de debò</i>	de veres
<i>de dret</i>	directament
<i>de franc</i>	lliure, sense pagar
<i>de mancada</i>	que va a menys

<i>de retop</i>	indirectament
<i>de trasantó</i>	d'improvis
<i>d'un plegat</i>	d'una vegada
<i>en doina</i>	en desorde
<i>en sopols</i>	a pols
<i>mes aviat</i>	mes pronte, mes be

Ara es també el moment d'observar que, quan s'ajunten mes d'un adverbí dels terminats en -ENT, el català posa la terminació en -MENT al primer i no al segon, mentre el valencià actual sol fer-ho al revés.

català: astutament i sabia

Valencià: astuta i sabiament

D. ADVERBIS I EXPRESSIONS D'AFIRMACIO, NEGACIO I DUBTE

En este punt farem també algunes observacions.

a) En català s'usa la partícula francesa PAS per a la frase negativa. En valencià esta paraula no existix per a tal funció.

català: no ha vingut pas; no facis pas això

Valencià: no ha vingut: no faces això.

b) El català sol posar l'adverbí NO darrere de les partícules MAI, CAP, GENS, NINGU, etc. mentre el valencià sol posar-lo davant.

Català	Valencià
<i>Mai no vindras</i>	No vindras mai
<i>cap home no ho ha conegut</i>	no ho ha conegut cap home
<i>gens de por no me fa</i>	no me fa gens de por
<i>enlloc no s'ha treballat avui</i>	hui no s'ha treballat en cap lloc
<i>ni tu ni jo no el coneixem</i>	ni tu ni jo el coneixem

V. PREPOSICIONS

Les llengües neo-llatines han heretat les preposicions llatines, en poques modificacions, pero no han pers el mateix us sintactic en cada una d'elles. Vejam algunes diferencies entre valencià i *catala*:

a) En catala hi ha prohibicio d'amprar les preposicions A, DE, EN, davant d'una oracio introduïda per mig de la conjuncio QUE. Esta prohibicio no existix en valencià.

catala: ho hem conseguit gracies que; es queixaven que; s'entesta que li donin la pilota

Valencià: ho hem conseguit gracies a que; es queixaven de que...

s'encabota en que li donen la pilota

b) En catala a vegades es posa la particula A davant de l'infinitiu, quan en valencià s'emplea EN.

catala: pensar a dir-ho

Valencià: pensar en dir-ho

c) El valencià determina millor si es tracta del lloc a on se va o del lloc a on s'està.

catala: "a Valencia" indica igualment a on se va que a on s'està

Valencià: vaig a Valencia i estic en Valencia

Tampoc s'usa en valencià EN per a la direccio, mentres està permes en catala.

catala: anar en algun lloc; pujarem en aquella muntanya

Valencià: anar a algun lloc; pujarem a aquella montanya

d) Al parlar del regimen del verp hem indicat la gran quantitat de verps transitius que en catala porten la preposicio DE introduint un complement directe, construccio que no te lloc en valencià.

catala: prometre d'ensenyar

Valencià: prometre ensenyar

e) En catala es pot igualment introduir per mig de la preposicio DE un infinitiu que va de subjecte d'una oracio que va darrere del verp principal

catala: no m'era permes d'anar-hi

Valencià: no m'estava permes anar (allí)

f) El catala moltes vegades no aclaria si un PER es final o causal. El valencià estalvia eixa ambigüetat, amprant PER com causal, i PER A com final

catala: pis per llogar (que no esta llogat o que s'intenta llogar)

Valencià: pis per llogar i pis per a llogar (significat clarament distint)

g) Hi ha casos en que el catala usa A a on el valencià usa PER

catala: a la tarda, al matí,

Valencià: pel matí, per la vesprada

h) El catala usa el giro DES QUE. El valencià, no

catala: des que va açò

Valencià: des de que va açò

La preposicio SENSE en catala nomes se convertix en SENS en contades ocasions (sens dubte, sens, perjudi). En valencià pot adoptar dita forma sempre que va davant de vocal (sens amo, sens anar)

Les formes BAIX i SOTA, en catala no poden ser usades ni com adjectius ni com adverbis. En valencià SOTA no s'usa, i BAIX pot ser les dos coses; el carrer baix, i estar baix la direccio del mestre

i) Hi ha giros preposicionals que son exclusivament catalans, desconeguts en valencià.

Catala	Valencià
<i>a sabuda de</i>	sabent-ho
<i>sense sabuda de</i>	sense saber-ho
<i>al davant de</i>	davant de
<i>al damunt de</i>	damunt de
<i>al darrere de</i>	darrere de

<i>al dessota de</i>	baix de
<i>al defora de</i>	fora de
<i>al volt de</i>	a les voltes de
<i>malgrat</i>	a pesar de

VI. CONJUNCIONS

Ab el fi de simplificar est apartat, direm simplement, enumerant-les tan sols, quines son les conjuncions catalanes i quines les valencianes corresponents.

Condicionals *catala*: mentre que, amb que

Valencià: mentres que, en que

Causals *catala*: per què

Valencià: per qué (en E tancada)

Finals *catala*: per què, a fi què, per tal com

Valencià: per a que, a fi de que, per a que

Modals *catala*: així

Valencià: així i aixina

Concesives *catala*: magrat que

Valencià: a pesar de que

Temporals *catala*: mentre

Valencià: mentres

Copulatives *catala*: sia sia....

Valencià: siga... siga...

Adversatives *catala*: però (en O oberta i accentuada)

Valencià: pero (en O tancada i atona).

A mes d'aixo, en català PERO sol anar darrere i en valencià davant. Eixemples:

català: els homes, però....

Valencià: pero els homens....

Ademes, al català "altrament", en valencià correspon "d'atra manera".

Atres conjuncions adversatives

català: amb tot, mes aviat, així i tot,

Valencià: en tot o per tot, en això, mes pronte, aixina i tot.

VII. SINTAXIS ORACIONAL

La Sintaxis de l'oració es molt pareguda en totes les llengües neollatines, per sa estructura, pero diferent per les conjuncions que introduïxen les oracions coordiandes o subordinades, aixina com per les diferents preposicions que acompanyen al verp. A on hi ha mes diferencia entre català i valencià és sobre l'ús de les preposicions A, EN, DE, PER i la conjuncio QUE. Prescindim ara de fer eixe estudi comparatiu, perquè nos portaria a una casuística massa llarga. Vorem tan sols l'introduccio d'oracions que diferixen en català i en valencià, no per les diverses conjuncions coordinants o subordinants, sino per la seua construccio.

1. Oracions d'emocio. Estes oracions en català s'introduïxen per giros com "em sap greu" o "em fa pena". En valencià per "me sap mal" o "me dona pena".

2. Oracions de necessitat. En valencià s'usa poc el verp "caldre" en oracions afirmatives. En català se fa d'ell un ús abundant. Eixemple: *Català*: caldria que aleshores tinguessis uns mots adients.

Valencià: seria convenient que ara tingueres unes paraules adecuades.

3. Oracions de temor. Regint una oració de subjuntiu, el català utilisa les formes catalanes del preterit d'imperfecte, mentres el valencià ampra les valencianes del parlar general en -ARA, -ERA, -IRA (cantara, vinguera, cosira). Eixemples:

català: tenia, por que vinguessis

Valencià: tenia por de que vingueres.

4. Oracions negatives. El català, a imitació del francès, reforça la negació amb la partícula PAS. En valencià dita construcció és inadmissible, ja es tracte d'oracions negatives, comminatives o interrogatives

català: ¿No has estudiat pas?, No vinguis pas; no passegis pas avui

Valencià: ¿No has estudiat?, No vingues, No passeges hui

VIII. LES DIFERENCIES LEXICALS

No podem resistir la tentació de dir algunes paraules sobre el lèxic, el qual hi ha qui diu que és també una part de la Gramàtica. Les diferències lexicals entre el valencià i el català les podem veure a través del llenguatge parlat, els llibres escrits i els diccionaris. La llengua viva valenciana la podem oir en qualsevol conversació dels qui entre nosaltres la parlen: la catalana, en els programes de la televisió de Barcelona. Ara bé, basta escoltar-la uns minuts per a donar-se compte de que no estan parlant la nostra llengua. Entre els llibres escrits hem volgut seleccionar-ne un, que pren continuament com a model de gramàtica catalana el professor Badia Margarit, a saber, la gramàtica superior de MARVA (Curs superior de Gramàtica Catalana de MARVA pgs 194-198). D'aquesta obra prenem unes pàgines seguides, les corresponents a les funcions diferents que poden representar els pronoms febles (febles) dins de la frase. Posarem la frase de Marva a l'esquerra, i a la dreta la traducció valenciana.

Marva (català)

*Cada dia em llevo a les sis
Mai no ens agafen
Nosaltres ens trobem cada dia
¿Vols que te renyin?
¿Per què t'ajups?
No us vestiu tan aviat
Ya les tres (les gallines)
En Pau i En Gil es cartegen
Agafeu cireres i feu-vos-en un tip
Sempre m'arranco la cresta
Nosaltres ens fem la feina
Mai no et trau la gorra
La Maria us prepara el sopar (pronunciat
supà)
Vesteix el nen
¿Qué es en Pere, o no l'est?
Semblaven el teus parents i no els eren
Em creia que eren les meues cosines...
pero veig que no les son*

Traducció valenciana

*Tots els dies m'alce a les sis
No nos agarren mai
Nosaltres nos trobem tots els dies
¿Vols que te rinyen?
¿Per què t'ajupixes?
No vos vistau tan pronte
Ya les trac
El Sr. Pau i el Sr. Gil se cartegen
Prengau cireres i assecieu-vos
Sempre m'arranque la cresta
Nosaltres nos fem la faena
No te lledes mai la gorra
Maria vos prepara el sopar
Vestix el chiquet
¿Està Pere, o no està?
Pareixien els teus parents i no eren
Em creia que eren les meues cosines...
i no son (o no ho son)
Este chiquet es disposat encara que no*

<i>Aquest noi es eixerit encara que no sembli</i>	ho parega
<i>¿Es recorda gaire de mi?</i>	¿Se'n recorda molt de mi?
<i>¿A quina hora tornareu de Tiana? En tornarem</i>	Tornarem a les huit
<i>a les vuit</i>	Puja en o a este vago
<i>Puja en aquest vago</i>	Yo tambe pujare
<i>Jo tambe hi pujare</i>	Sempre passe per este carrer
<i>Sempre passo per aquest carrer</i>	¿Tu no passes?
<i>¿Tu no hi passes?</i>	

Sol objectar-se la gran quantitat de paraules que son iguals en català i en valencià. Lo mateix podem dir nosaltres del català i el castellà. Lo que les diferencia es la pronunciació: la fonètica. Anem ara a la prova del Diccionari

Obrim el diccionari de Pompeu Fabra pel mig (edició de 1981). Ha tocat la lletra F. Escrivim les cinquanta primeres paraules seguides, sens interrupció: Fa, fabricies, fabària, fabrica, fabricació, fabricant, faricar, abril, fabulista, fabulos, fabulosament, faç, façana, faccio (n), faccio, facecia, facecios, faceciosament (e), faceta, facial, facies, facil, facilitació (n), facilitar, facilitat, facilment (e), facineros (o), facsimil, factible, factici (o), facticiament (e), factiu, factor, factoria, factorial, factotum, factura, facturació (n), facturador, facturar, facula, facultar, facultat, facultatiu -va, facultativament (e), facundia, facundios, facundiosament (e), fada, fadiga, fador, fadri, (i 4 derivats de fadri), fadristern, faedor. Total, cinc columnes. Ara pregunte: ¿son diferents eixes paraules de les castellanes? Entre les cinquanta, no n'hi ha mes que tres propiament catalanes: façana, fada (pareguda al castellà hada) i fadristern, institució típicament catalana.

Les diferències que hi ha entre el lèxic valencià i el català son tan o mes importants que les que medien entre el català i el castellà. Clar que valencià i català tenen moltes paraules iguals, ¿com no les ha de tindre si les dos llengües han heretat el patrimoni lexical del llatí?. Però, les paraules han sofert distinta evolució fonètica, i això es lo que les ha fet diferents. Eixa diferència es voria millor en seguida si el català s'escriguera en una transcripció fonètica i no en l'ortografia actual, que no es correspon en la pronunciació d'aquella llengua.

IX. COLOFO

Per a posar terme ad este llarg i arit estudi, vullc convidar a tots a reflexionar sobre les diferències morfològiques i sintàctiques, entre el valencià i el català, que hem exposat, i a que, després d'una reflexió sincera, emitixquen el seu veredict sobre si el valencià té la mateixa gramàtica que el català, o pel contrari te motius sobrants per a alardejar de gramàtica pròpia.

Per ma part, encara que pose tota l'importància en la Fonètica, per a la diferenciació de

llengües procedents del mateix tronc comu, no deixe de senyalar l'importancia del lexic i de la Gramatica, porque les diferencies en este camp, afegides a les fonetiques, nos confirmen en la autoctonia de la llengua valenciana i la seua independencia de la catalana, en l'estat actual de les dos llengües.

Per a acabar, permetiu-me que aporte aci el testimoni de Josep Pla, premi de les lletres catalanes, insigne escritor, qui en el volum 28 de les seues obres completes, en un articul titulat "Direccio Lisboa", diu textualment: *"Els llingüistics tenen rao: tots els dialectes neollatins situats des del Loira fins l'Algarve i els ultims caps de Sicilia, tenen la mateixa construccio: El que els diferencia es la fonetica. Es la fonetica el que crea (en llenguatges que tenen la mateixa arrel, en aques cas el llati), la inintel.ligibilitat, inintel.ligibilitat que, en definitiva, es total."*

Finalment, repetixc una atra autoritat que ya vaig invocar en una atra ocasio: Salvador de Madariaga en el seu famos llibre ESPAÑA (pagina 186) diu: *"Valencia no quiere ser otra cosa que Valencia. Su lengua difiere lo bastante para poder permitirse gramatica y vocabularios propios, si sus literatos quisieran construirselos"*. I en això estem.